

Rode draad nieuwe Standen van de Uitvoering

juli 2023

Maar liefst 37 nieuwe standen

Na de publicatie van de eerste Staat van de Uitvoering hebben we medio juli 2023 van maar liefst 37 organisaties een nieuwe stand van de uitvoering ontvangen. Daarvan hebben er 17 betrekking op Veiligheid en Justitie, 8 zijn van uitvoeringsorganisaties in het domein Zorg en 7 van organisaties uit het domein 'Sociaal en Inkomen'. Vanuit het fysiek domein werden twee standen aangeleverd, waaronder die van de NCG, de Nationaal Coördinator Groningen. Verder werden nog standen aangeleverd door de NVWA, de KVK en vanuit de VNG de stand van de gemeenten.

Algemeen beeld: bevestiging conclusies

De nieuwe standen bevestigen het beeld dat we hadden vanuit de standen die in de eerste Staat van de Uitvoering zijn opgenomen. Vooral de complexiteit van wetgeving, stapeling van beleid en instrumenten, vroegtijdig betrokken willen worden en de moeizame gegevensuitwisseling tussen organisaties worden wederom genoemd als belangrijkste knelpunten. Daarbij neemt de urgentie toe.

Uitvoeringsorganisaties voelen zich vrijer om knelpunten te noemen

De uitvoeringsorganisaties lijken zich vrijer te voelen om knelpunten te noemen, er is minder schroom. Vaak wordt verwezen naar de knelpunten en oproepen in de Staat van de Uitvoering en wordt preciezer aangegeven wat de organisatie hiervan merkt.

De knelpunten worden vaak ook duidelijker verwoord. De KVK noemt dit expliciet als belangrijke opdracht aan zichzelf, om duidelijker knelpunten te benoemen. In gesprekken die we hebben gehouden met uitvoeringsorganisaties over de standen blijkt overigens dat er ook nog organisaties zijn, waar wel schroom is om knelpunten te benoemen. Dit is dus nog in ontwikkeling.

Uitvoeringsorganisaties versterken hun signaalfunctie

Veel uitvoeringsorganisaties zijn bezig om hun signaalfunctie te versterken, zodat de organisatie echt leert van de vele signalen die de organisatie bereiken (klachten, complimenten, meldingen, vragen, ...) ¹. Dezelfde ontwikkeling zien we ook bij veel andere organisaties, zoals bij Toeslagen, de KVK, NEA en DUS-I. Verder zien we dat organisaties zelf ook leren van het gesprek over de knelpunten zowel intern als met het ministerie ². Het draagt bij aan hun eigen oplossend vermogen en maakt hen tot een krachtiger counterpart.

Gesprekken met departementen, maar vaak niet met politiek

Verder is bij diverse organisaties aandacht voor de voortgang bij het oplossen van de knelpunten, zoals bij de Belastingdienst en de Stand van de Sociale Zekerheid ("*knelpunten serieus besproken met ministerie en worden aangepakt*"). De KVK noemt de goede samenwerking met EZK. Ook bij diverse andere organisaties vinden gesprekken met het departement plaats, zoals bij Nea, Toeslagen en de SVB. In een uitvoeringsbrede bijeenkomst

¹ Zie bijvoorbeeld ons interview met Janet Helder van de Belastingdienst op www.staatvandeuitvoering.nl.

² Zie ook ons interview daarover met het Marko Stupar, directeur van het CIBG.

met medewerkers die de standen van hun organisatie hebben opgesteld, horen wij wel dat het vaak niet lukt om het gesprek erover met de politiek te organiseren. Dat betreurt men.

Gegevensuitwisseling: iedere organisatie voor zich bezig met afsluiten convenanten

In de standen is opnieuw veel aandacht voor de moeizame gegevensuitwisseling tussen uitvoeringsorganisaties. Veel uitvoeringsorganisaties zijn afhankelijk van de gegevens van andere organisaties. Uit de standen blijkt dat dit helaas nog ieder voor zich is. Zo moet het Bureau Financieel Toezicht een convenant sluiten met 10 organisaties om gegevens te kunnen verkrijgen. Toeslagen schetst in haar stand gedetailleerd de problemen op dit terrein. Toeslagen zit aan eind van een complexe keten van gegevensuitwisseling en is afhankelijk van informatie van vele organisaties, zoals de huishoudsamenstelling, de verblijfstitel, het recht op kinderbijslag en het definitief inkomen. Klopt iets niet, dan kan dat leiden tot terugvorderingen. Deels zijn er initiatieven per domein om gegevens uit te wisselen, zoals in het sociaal domein.

De organisaties geven aan dat het vooral ontbreekt aan een wettelijke basis voor gegevensuitwisseling. Dit geldt bijvoorbeeld voor DUS-I, CJIB, CAK en NCC... Er wordt ook gesproken over moeizame gegevensuitwisseling in de JenV-keten. Rond de AVG constateert onder meer het CIBG dat er vaak onterecht het beeld heerst dat iets niet mag. In de praktijk blijkt meer mogelijk.

In onze Special 2023 *'Inspiratie uit het Buitenland'* blijkt dat vooral België de gegevensuitwisseling veel strakker heeft georganiseerd. Het ontbreekt in Nederland aan een fundamentele oplossing per keten of voor Nederland als geheel.

Diverse uitvoeringsorganisaties constateren dat hun ICT-systemen erg ingewikkeld zijn geworden door de vele wijzigingen in wet- en regelgeving. Zij vragen daarom om rust, ruimte en middelen, zoals bijvoorbeeld het CAK. De justitiële ICT-organisatie beaamt dit. De kosten voor herontwerp van systemen zijn hoog.

Complexiteit deels veroorzaakt door EU-beleid

De complexiteit en het moeilijk uitvoerbaar beleid wordt volgens de uitvoeringsorganisaties deels veroorzaakt door EU-beleid. Zo geeft DTenV aan dat meer aandacht nodig is voor uitvoerbaar terugkeerbeleid. Nea spreekt over stapeling van regels en instrumenten voor ondernemers. IND noemt de Europese verplichtingen als oorzaak voor het vastlopen van de organisatie. NCSC noemt de regeldruk vanuit Europa en NvWA spreekt over verplichte normeringen vanuit Brussel. aCBG ervaart druk op het Europese systeem, onder andere vanwege de groei van het aantal Europese beoordelingsprocedures.

Het voorgaande sluit aan op de Kabinetsreactie op de Staat van de Uitvoering (blz. 5): *"Bij nieuwe Europese regelgeving is het kabinet eveneens alert op de nationale uitvoeringseffecten. Hoewel de Europese Commissie bij nieuwe voorstellen effectbeoordelingen laat opstellen, is het van belang dat net als bij nationale wetgeving, ook de specifieke nationale uitvoeringaspecten van Europese regelgeving tijdig in kaart worden gebracht."*

De blik kan nog integraler

Vaak noemen uitvoeringsorganisaties vooral nog individuele knelpunten, waarbij men zoekt naar een oplossing voor dat knelpunt. Een enkele keer kijkt men meer integraal hoe de knelpunten samenkomen bij de burger. Een voorbeeld daarvan is Belastingdienst, die de veelheid aan inkomensafhankelijke regelingen agendeert: "Vereenvoudiging zal effect

hebben op het gemak van burgers en bedrijven, het aantal fouten in aangiftes en in de IV-systemen en het aantal mensen dat nodig is om fouten te herstellen, vragen te beantwoorden en ICT-systemen te ontwikkelen." Ook CIBG signaleert een rol voor zichzelf om bij te dragen aan meer integrale dienstverlening, door de noodzaak daartoe zichtbaar te maken voor beleidsdirecties.

Uitvoeringsorganisaties nog te weinig als keten gemanaged

Het valt op dat problemen zich vooral voordoen bij uitvoeringsorganisaties die aan het eind van een keten zitten. Zo heeft DJI last van meer mensen met psychosociale problemen door problemen in jeugdzorg en ggz. Deze groep is veel arbeidsintensiever. DTenV constateert dat de terugkeer van asielzoekers steeds moeilijker wordt. Het lukt slechts bij 1 op de 3 uitgeprocedeerde asielzoekers. Ze starten vaak wel vier keer een nieuwe procedure op: *"Soms blijven ze in Nederland, gesteund door hun opgebouwde netwerk, ondanks dat ze geen verblijfsrecht hebben en de plicht om te vertrekken"*. Ook Toeslagen constateert dat knelpunten elders vaak bij hen pas zichtbaar worden omdat dit het sluitstuk is van een complexe keten van gegevensuitwisseling. Ook gemeenten vragen om preventie eerder in de keten. Het gaat dan vooral om duidelijkheid over bestaanszekerheid. Gemeenten beschouwen zichzelf nu in hun stand als afvalputje: *"Niet omdat gemeenten altijd de meest logische plek zijn, maar simpelweg omdat het elders niet opgelost wordt."*

Doelgroep met complexe problematiek

Diverse uitvoeringsorganisaties hebben te maken met een groeiende doelgroep aan mensen met geestelijke problemen. DJI ziet steeds vaker justitiabelen met een veelheid aan ernstige psychische en sociale problemen. De Raad van de Kinderbescherming signaleert lange wachtlijsten voor hulp aan jeugddelinquenten. Het is belangrijk, zo geeft de RvdK aan, om kort na het plegen van een delict hulp te bieden die aansluit. De Inspectie J&V voegt daaraan toe dat ook de jeugdbescherming te lange wachtlijsten heeft van kinderen die dringend hulp nodig hebben omdat zij mishandeld of verwaarloosd worden.

Resumerend

Het beeld dat ontstaat is dat het inventariseren en bespreken van knelpunten in de uitvoering een belangrijke eerste stap is. Er wordt vooral voortgang geboekt wanneer ook het departement daarbij wordt betrokken. Diverse uitvoeringsorganisaties betreuren het dat hun Stand nog niet met de politiek is besproken. Anderzijds zijn er ook uitvoeringsorganisaties die ook zonder bespreking daarvan zelf mogelijkheden zien om verder te komen. Duidelijk is ook dat voor het maken van een grote stap voorwaarts nog veel meer samenwerking tussen uitvoeringsorganisaties nodig is. Dat vereist dat meer fundamenteel wordt gekeken, niet vanuit de organisaties zelf, maar vanuit de basisbehoeften van burgers en ondernemers, naar inkomen, wonen, zorg ... Vooral de gegevensuitwisseling tussen uitvoeringsorganisatie vereist, naar buitenlands voorbeeld, strakkere overheidsbrede sturing vanuit een wettelijke basis.